

Biskop Atle Sommerfeldt:

VISITASFOREDRAG ASKIM

28. APRIL 2013

Kraftsenteret Askim

”Kraftsenteret Askim”. Kommunens overordnede visjon for Askim gjenspeiler mye av den virkeligheten jeg har møtt i byen under denne visitasen. Kraftsenteret Askim er ikke begrenset til energien fra de tre kraftverkene som byvåpenet gjenspeiler. Askim er også et regionalt kraftsenter gjennom kommunikasjon med E18 og jernbanens østre løp, samt en lang rekke regionale funksjoner og aktiviteter knyttet til næringsliv, handel, tjenesteyting, offentlige virksomheter, helse, kultur og fritid.

De tidligste bosetningene i Askim finnes på Romsåsen, og stammer fra folkevandringstiden. Fra keltisk tid og eldre jernalder finnes over 300 gravhauger og gravrøyser. Helt siden vikingetiden har Askim – eller Eid - vært et kommunikasjonsknutepunkt for mennesker i indre Østfold, tusen år før E18 og jernbanen ble bygget. De reisende gikk på land mellom Glomma og Øyeren for å unngå fossene og strykene i Glommabuen.

Askim-samfunnet har gjennomgått store endringer de siste 150 årene. 40 % av byens areal er fortsatt dyrket mark slik det har vært i mange hundre år, og gjør Askim til en betydelig kornprodusent. Men industrietableringene fra 1860-tallet av - med både smelteverk, mølle og byggingen av østre jernbanelinje - gjorde Askim til det historikere karakteriserer som en ”rallarby”. Fra 1855 til 1900 økte derfor befolkningen fra 2.000 til 3.500 innbyggere. Mange av de nye innflytterne kom fra Sverige, og slik ble Askim allerede for over 100 år siden etablert som en internasjonal by. Etableringen av hjørnesteinsbedriften Askim Gummivarefabrikk A/S i 1920 førte også til et økt behov for faglært arbeidskraft. Ingeniører flyttet hit fra Russland og Europa, og bosetting av polske krigsfanger etter Den andre verdenskrig befestet Askims identitet som en flerkulturell by.

Smertefull effektivisering og strukturrasjonaliseringen innen primærnæringene og industrien gjorde det nødvendig å utvikle nye måter å skaffe inntekt og arbeid på. En del av svaret har vært å utvikle handel, kultur og offentlige institusjoner for regionen.

Kirken – et religiøst kraftsenter

I før-kristen tid var det vanlig å lokalisere offerplasser og kultsteder på sentrale høydedrag i terrenget. Her på kirkestedet finnes det spor av veikryss og en hulvei, gravhauger og et gammelt kultsted. Tidligere generasjoner har – som oss - knyttet helligsteder og respekten for de døde geografisk sammen.

Da Olav den hellige kristnet Askim på begynnelsen av 1000-tallet, kristianiserte han det gamle, religiøse senteret og bygget den første kirken nettopp der folks tradisjonelle religiøsitet levde sterkest. Siden den gang har det stått kirkebygg på dette stedet og gitt familier og lokalsamfunn kontinuitet, identitet og tilhørighet.

Lokalsamfunnet har endret seg, men kirkestedet som menneskenes sentrale, religiøse kraftsenter har eksistert gjennom alle omskifteligheter. I 1180 ble St. Mariakirken oppført like øst for den nåværende kirken, og steiner fra den ble brukt i grunnmuren da den nåværende kirken ble bygget i 1878. Den eldste kirkeklokken som fortsatt er i bruk har ringt folk til kirkegang siden 1889, men gravplassene rundt kirken viser langt flere generasjoners tilhørighet til kirkestedet.

Den innpå 800 år gamle døpefont-foten i kleberstein fra den gamle steinkirken er, etter en lang og kronglete historie, tilbake i kirkens eie. Det bør vurderes om den igjen bør plasseres i ”bønekroken” nederst i kirken der den tidligere stod. Dette vil synliggjøre at lokalsamfunnets mange generasjoner nettopp på dette stedet har fått del i det som er kirkens og troens grunnlag og sentrum: den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.

De første årene av kirkens historie i Askim, var den en del av den udelte kirke, bestående av de vi i dag kaller ortodokse og katolikker. Men allerede i løpet av det første hundreåret ble kirken splittet og kirken i Norge ble en del av Den romersk-katolske kirke. Slik forble det i nesten 500 år. En fin side ved det nye Askim er at Den romersk-katolske kirke igjen fremstår som en folkekirke, nå for de mange innvandrerne i kommunen og regionen. Samtalen med ledelsen i St. Maria-menigheten bekreftet at vi som to ulike kirkesamfunn forenet i den samme dåpen, både deler en felles historie og møter mange av de samme utfordringer med å være kirke i vår tid. Det vil være naturlig at de felleskristne ungdomskveldene på fredager i Normisjons utmerkede lokaler, i fremtiden også inkluderer unge katolikker. Det felleskristne Lederforumet bør også utvikles til et Askim - eventuelt Indre Østfold - Kristne Råd, etter modell av Norges Kristne Råd. Dette vil institusjonalisere samarbeidet og danne et bedre grunnlag for den kristne kirke til å fremstå som ett flerkulturelt fellesskap i det stadig mer fler-religiøse Askim.

Den norske kirke i Askim – et åndelig kraftsentrum

Da herredsstyret fattet vedtak om å bygge en ny og større kirke i Askim på slutten av 1800-tallet, var et av argumentene at den eksisterende kirken var for liten – selv om den etter datidens målestokk var en stor kirke med omkring 250 sitteplasser. Folk *brakte* kirken, og slik *er* det fortsatt!

Den norske kirke er Askim-samfunnets dominerende institusjon for religiøs tilhørighet. 71,5 % av befolkningen i Askim – i overkant av 10.000 mennesker - er **medlemmer i Den norske kirke**, en andel som har holdt seg relativt stabil de siste fem årene. I 2012 ble 115 mennesker døpt i Askim kirke. Det utgjør 68 % av alle fødte, og er rundt 10 % over gjennomsnittet for de

siste fem årene. Askim menighet har i **trosopplæringen** satset særlig på aldersgruppen 0-6 år, og både babysang og småbarnssang er suksess tiltak med god oppslutning. På babysangen torsdag formiddag møtte jeg nybakte mødre med barna sine. I samtalen fremhevet de hvor god atmosfæren i kirkerommet er og hvor riktig det var å tilbringe denne stunden så nær døpefonten.

Dette kirkerommet bør brukes enda mer aktivt i trosopplæringen, ikke bare for barna, men også for tenåringer og ungdommer. Det vakre kirkerommet dere har, med sin lange historie og alle sine symboler og uttrykk fra hele den økumeniske kirke, er en skatt som skal forvaltes og gis videre også til kommende slekter. Bare slik kan kirken her i Askim fortsette å være et kraftsenter, også for generasjonene som kommer etter oss.

I 2012 ble 120 ungdommer **konfirmert**, 60 % av årskullet, en prosentandel som har holdt seg stabil de siste fem årene. Tirsdag kveld fikk jeg være med på et engasjerende konfirmantforeldremøte på menighetssenteret. Flere av foreldrene kom med konstruktive innspill på hvordan konfirmantopplegget kan videreutvikles, ikke minst med tanke på hvordan ungdommene deres kunne få en tilknytning til kirken også utover konfirmasjonstiden. Det er gledelig at mange av utfordringene kan imøtekommes gjennom den omleggingen av konfirmasjonsopplegget som dere har planlagt fra og med 2014, blant annet med et økt fokus på å få flere med i ulike former for ledertrening. Samtidig kan dere med større frimodighet utfordre konfirmantforeldrene til å delta mer aktivt i konfirmasjonstidens arrangementer og gudstjenester. Hyppigere foreldresamlinger og tilbud om samtalegrupper for foreldrene om hvordan det er å være tenåringsforeldre i Askim i 2013, bør prioriteres. Dette vil i seg selv være med å bygge et tryggere ungdomsmiljø i et lokalsamfunn der ungdommens tillit til andre mennesker er markert lavere enn i andre lokalmiljø i Østfold.

Det er svært gledelig å registrere at det gjennomsnittlige antallet deltakere ved **gudstjenesten** i Askim har steget betydelig de siste fem årene: Fra 113 deltakere per gudstjeneste i 2008 til 172 i 2012, og med nesten 10 % flere i absolutte tall sammenliknet med 2008. Menigheten har jobbet godt og målrettet for å integrere trosopplæringen i gudstjenestelivet, ikke minst gjennom Barnas gudstjeneste, som vi så flott har feiret i dag. Det bør nok vurderes om det kan utvikles et tilbud til barna også under de andre høymessene, slik at hele Guds folk finner seg til rette i kirkens hovedsamling.

Strategien med spesielt fokuserte gudstjenester bør også utvides til ungdomsgudstjenester med en form - og på et tidspunkt, f.eks. søndag kveld - som oppleves relevant for dem. Å legge til rette for at ungdommen kan utfolde seg i kirkerommet, vil føre til at kirken i sterkere grad også blir "deres". Den gode oppslutningen om ungdomsgudstjenestene som har vært feiret så langt, viser at det er et betydelig potensiale.

En annen spesielt fokusert bruk av kirken, er de stille kveldene som jeg deltok i på torsdag. Dette prostibaserte tiltaket viderefører en av de eldste tilbedelsestradisjoner innen den globale kirke - med bønn, meditasjon over bibeltekster, stillhet og refleksjon i møte med ikoner. Det

er sunt for den lokale kirke å knytte seg til økumeniske fromhetsuttrykk, og slik synliggjøre kirkens enhet i mangfoldet også her i Askim.

Det hadde også vært flott om bibelgruppene som i dag møtes i hjemmene kunne samles - for eksempel en gang i måneden - til fellesskap i kirkerommet for slik å skape et åpnere fellesskap som er synlig blant folk.

På 90 % av **gudstjenestene feires det nå nattverd**, noe som er betydelig over gjennomsnittet for bispedømmet som helhet. Dette er en svært positiv utvikling og er i tråd med intensjonen for det utviklingsarbeidet for gudstjenesten som menighetsrådet har gjennomført de siste årene. Når Kirkemøtet har understreket at det normalt skal feires nattverd på en hovedgudstjeneste, er det for å gi mennesker et fast holdepunkt for troen der Kristi tilstedeværelse i våre liv uttrykkes i et raust gjestebud der alt er gjort ferdig. Slik skapes et bærekraftig fundament for tro og liv, uavhengig av våre åndelige prestasjoner, følelser og stemninger. Gjennom forkynnelse, sjelesorg, undervisning og tilgjengelighet må dette fortsette å prege kirkens møte med menneskene i Askim.

En viktig side ved den kirkelige betjeningen av lokalsamfunnet, er **gravferdsforvaltningen**. Rundt 90 % av gravferdene i kommunen foregår i kirkelig regi, og en vesentlig del av kirkens tid og ressurser anvendes på dette arbeidet. Det blir gjort en stor innsats av både prester, diakon, kantor, trosopplærere, kirketjenere, administrativt personale og kirkegårdsarbeiderne. Dette er viktig, for det å tjene mennesker i sorg og savn er ett av kirkens primære oppdrag og en grunnleggende del av det menighetsbyggende arbeidet.

Da et nytt felt ble åpnet på kirkegården i 1904, ble det sagt at ”den nye Kirkegaard er vakkert beliggende, og naar Trær og Platninger vokser til, vil den visselig blive en Gravlund Askim Menighed verdig”. Slik fremstår også dagens gravplass – som et sted som er lokalsamfunnet verdig. En gravplass er ikke bare de dødes sted, den er først og fremst et sted for de levende. Også her i Askim tas derfor gravplassene i økende grad i bruk som steder for refleksjon og tilhørighet. Lystenningen i kirkene finner sitt gjenskinn i lysene på gravene og synliggjør håpet om en fornyet felles fremtid på oppstandelsens morgen. Og på samme måte som kirken for 1000 år siden knyttet sin tilstedeværelse i lokalsamfunnet til gravstedene, er det fortsatt kirkens oppgave å være veivisere for menneskers religiøse uttrykk i møte med død og grav. Det er en urgammel kirkelig tradisjon å være medvandrere og veilede mennesker til et møte med Den hellige og Det hellige.

Dette forutsetter at kirkens ressurser er tilgjengelig for mennesker når de trenger det. Det er gode tradisjoner for åpen kirke på Allehelgensdag, og da krisen rammet Norge den 22.juli i 2011 var kirken her i Askim raskt ute med å åpne dørene og invitere mennesker inn i kirkerommet. Menighetsrådet bør også legge en strategi for hvordan man kan bygge flere broer mellom gravplassen og kirkerommet når mange mennesker oppsøker gravene til sine kjære for å tenne lys, f.eks. på julaften.

Det har vært oppmuntrende å se de gode effektene av at vedlikeholdet av kirken og kapellet nå er integrert i kommunens vedlikeholdsplan. Begge bygningene fremstår som velholdte og verdige.

Den norske kirke – et kraftsenter i lokalsamfunnet

Kirken både vil og skal være med i det spennende arbeid for at dette lokalsamfunnet fortsatt skal være livskraftig og bærekraftig for kommende generasjoner.

Befolkningens tillitsvalgte i kommunestyre og administrasjon har vel formulerte og godt forankrede visjoner for Askim-samfunnets framtid. I visjonsdokumentet for Askim kommune for perioden 2006 – 2017 fokuseres det blant annet på at kommunen ønsker å videreutvikle Askim som regionalt senter for næringsliv, bosetting og tjenesteyting. Ett av grepene er å legge til rette for en dynamisk sentrumsutvikling. Det er avgjørende at vi som kirke tilpasser våre strategier til de prioriteringene lokalsamfunnets tillitsvalgte i demokratiske organer har gjort, slik at kirkens særpregede fortrinn kan forsterke kommunens planer på noen utvalgte punkter.

Inter-religiøse møteplasser

Gjennom Mangfoldsprosjektet har kommunen proaktivt grepet fatt i internasjonaliseringens særlige utfordringer. Fra å være et sted der fremmedfrykten fikk nasjonal oppmerksomhet, har Askim nå blitt en foregangskommune i integrering og inkludering og er sentral i utviklingen av det nye Norge. Denne snuoperasjonen skal kommunens ledelse ha stor ros for.

En særlig utfordring i internasjonaliseringen er møtet mellom ulike religioner. I slike møter er det alltid en fare for at det kan utvikle seg ekstremistiske synspunkter på begge sider, motivert av frykt eller krenkethet. Det er derfor svært viktig å skape inter-religiøse rom for styrket integrering mellom tradisjonelle og nye innbyggere, dele erfaringer om løsning av sosiale utfordringer og gi politi og kommuneledelse et samtalepunkt med religiøse ledere for å forebygge og håndtere utfordringer. Bred erfaring tilsier at religiøse mennesker snakker best med religiøse mennesker, uavhengig av religiøs tilknytning. Derfor er det naturlig at Den norske kirke, som er lokalsamfunnets fremste kompetansemiljø på religion og en dominerende aktør for folks religiøse tilhørighet, sammen med kommuneledelsen tar initiativ til å skape gode arenaer for inter-religiøs samhandling og samtale. Samtalene om gravferdsforvaltningen er et eksempel på en slik arena, og det er svært gledelig at det nå åpnes et muslimsk gravfelt på kirkestedet.

Kirken er global

Den norske kirke er en del av den globale kirke. Vi døpes inn i en kirke som spenner over alle kulturer og kontinenter. Både den katolske kirke og pinsemenigheten synliggjør dette bedre enn vi så langt har klart. Men vår lokalkirkes globale tilhørighet leveres ut i det omfattende samarbeidet med den lutherske kirke og Samariahjelpen i Estland. Den store oppslutningen om Kirkens Nødhjelps fasteaksjon er viktig å fortsette å utvikle. Arbeidet med å utvide Askim

menighet som Grønn menighet, innenfor diakoniplanens rammer, er gledelig. I dette globale samarbeidet mottar kirken i Askim viktige impulser til sin virksomhet her i lokalmiljøet, og kan slik fremstå som en ledende røst i byen for global solidaritet, klimaansvarlighet og rettferdig handel.

Kirken er for alle

En viktig del av bispevisitasens oppdrag er å se til hvordan den lokale kirke og de lokale myndigheter inkluderer **de som er ekstra sårbare og marginaliserte**. Hver søndag bekjenner vi at kirken er «allmenn». Det betyr at den er for alle, og at kirken skal gi alle mennesker erfaring av å høre til og delta på en likeverdig måte. Dette krever at vi tilrettelegger både spesialiserte og felles arenaer slik at alle mennesker, uavhengig av sosial tilhørighet og funksjonsevne, blir ivaretatt.

Kristent Arbeid Blant Blinde – KABB – kunne fortelle at bruk av KABBs tilrettelagte ressurser for blinde og svaksynte ikke oppleves som aktuelt i mange menigheter. Grunnen skal være, hevdes det, at det ikke finnes mennesker med nedsatt synsevne blant de kirkemedlemmene som går ofte i kirken. KABB bemerket, med full rett, at dette er en mer enn sterk indikator på at blinde og svaksynte medlemmer ikke opplever seg inkludert i gudstjenester og samlinger i kirkene. Det finnes jo ingen menighet i Den norske kirke som ikke har blinde og svaksynte medlemmer. Visitasinnberetningen anerkjenner at det er gjort for lite for å inkludere mennesker med særskilte behov i Askim menighet. Dette må i fremtiden bli et fokusområde også her.

Kommunelegens rapport om **folkehelsen** generelt - og blant ungdom spesielt - viser til et stort behov for arenaer i Askim der de som strever med sine liv kan møte andre mennesker. Askim ligger over gjennomsnittet for Østfold når det gjelder mennesker som sliter med angst, søvnproblemer og lettere psykiske plager. Ungdom som drikker alkohol eller bruker hasj – også her er det flere i Askim enn gjennomsnittet for resten av Østfold - er mer triste og deprimerte enn andre ungdommer. Kommunelegen påpeker at disse ikke først og fremst trenger spesielle, rusforebyggende tiltak, men steder der de kan treffes og etablere voksenkontakt. Også den høye drop-out-prosentsen fra den videregående skolen er en del av dette bildet. Den felleskommunale bedriften **Delta** – som jeg også besøkte – gjør et utmerket og anerkjent arbeid for å stimulere mennesker inn i arbeid og utdanning. De makter å gi mennesker det lille ekstra, som gjør at de ser mer på sine ressurser og muligheter enn på sine begrensinger. Dette er en holdning vi alle har noe å lære av, ikke minst vi som er kirke.

Kirkens **diakoni** har gjennom flere år hatt **Kirkekroa** som et viktig samlingssted for alle som har anledning til å møtes på formiddagene. Med mat, samtaler og kultur er det skapt en flott og stimulerende helhet der alle føler seg hjemme! Det var inspirerende å besøke kroa og se det verdifulle arbeidet som utføres av kirkens ansatte og frivillige, i et godt samarbeid med Normisjon. Min utfordring til kirken, med utgangspunkt i alt det gode arbeidet som allerede drives, er å vurdere en utvidelse av aktivitetene både i Kirkekroa og andre steder i sentrum. De eldre har behov for flere møtepunkter, ikke minst i helgene. Og ungdommen har behov for flere tilbud på kveldstid. Kirken må tenke offensivt om sin tilstedeværelse i bykjernen, og

legge vinn på å være der folket er, enten det er på gaten, torget eller kjøpesenteret. Derfor bør det vurderes om ikke tiden nå er moden til å revitalisere det tidligere «**Torgkapellet**».

Askim vil i fremtiden forsterke sin posisjon som regionalt senter for **helse- og omsorgstjenester** for kommunene i indre Østfold. **Den palliative avdelingen** på Løkentunet er et slikt sted, som gjør en fantastisk innsats for mennesker i slutfasen av livet. Erfaringene med diakonen og prestenes tilstedeværelse er gode, og de pårørendes tilbakemeldinger i sørgesamtalene er svært positive. I planene for det nye Helsehuset ligger det an til at stadig flere helse- og omsorgstjenester, ikke minst knyttet opp til samhandlingsreformen, lokaliseres her i Askim. Slik lokalsamfunnets helse- og omsorgstjenester nå ser ut til å organiseres, er det viktig med kirkens pastorale tilstedeværelse. Kirken besitter en unik kompetanse når det gjelder sorgbearbeiding, tilstedeværelse, medvandring og veiledning om eksistensielle spørsmål. Med økte ressurser vil kirken kunne være en viktig bidragsyter til å forsterke de kommunale og interkommunale helse- og omsorgstjenester, både i møte med brukere og ansatte.

Kirken som sted og rom for livstolkning og livsfølelse kommer også til uttrykk i det rike og kvalitetsbevisste konsert og kulturprogrammet først og fremst i kirken, men også på andre arenaer. Det er til dels meget god oppslutning om konserter og andre kulturarrangementer. Slik får mennesker i Askim opplevelser som gjør rik og utvikler hele mennesket, i et rom fylt med kristen livstolkning i kunst og atmosfære. Kulturdiakoni er et begrep som godt kan anvendes på mye av dette!

Stab, råd og utvalg

Askim kirke fremstår som veldrevet og med et godt klima mellom ansatte og råd. Det er et klart behov for å øke presteressursene fra dagens 220 %-stillinger, slik at medlemmer og lokalsamfunn får gode tjenester og arbeidsbelastningen blir rimelig. Alle ansatte gjør en stor innsats og fremstår som en reflektert og dedikert stab.

Menighetsråd og Fellesråd virker godt rustet til å ta tak i de strategiske utfordringer som ligger i de mange mulighetene kirken har i fremtidens Askim. Jeg vil oppfordre dere til tydelig å fremstå som Den norske kirkes ledelse her i Askim, og i god samhandling med prostens vurdere både endringer og utvikling. En av de tingene dere bør se nærmere på er om inntjening på noen av konsertene og kulturarrangementene i kirken kan økes, for slik å kunne finansiere bl.a. musikk- og kulturtilbud i kirken som ikke har så stort inntjeningspotensiale.

Utblick

Nylig hørte jeg en historie om en australsk bonde som hadde enorme beiteområder for sine mange tusen sauer. En journalist mente at dette måtte kreve mange kilometer med gjerder for å holde orden på flokken. ”Jeg har ingen gjerder, bare gode vannhull”, svarte bonden

Dette er et meget godt bilde på det som er kirkens primære oppgave i vårt folk, og for befolkningen her i Askim. Kirken skal ikke sette opp gjerder, men skape gode vannhull for

menneskene som bor her. I gudstjenesten i kirkerommet skapes det et fortettet møtested mellom himmel og jord, fortid og nåtid, der vi inviteres inn i Guds fremtidsvisjoner for mennesket. Det dypeste vannhullet finner vi i døpefonten, der mennesker her i lokalsamfunnet forenes med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. Ved nattverdbordet får mennesker næring og styrke for det livet som leves her og nå, og blir stadfestet i håpet om det evige liv. I forkynnelsen av evangeliet får mennesker hjelp til å leve sine liv i lys av troen, håpet og kjærligheten, og gjennom kirkens diakonale virksomhet blir mennesker omsluttet av Guds kjærlighet, som overgår all forstand.

Å skape gode vannhull for menneskene som bor her i Askim, er summen av kirkens oppdrag. Bare slik kan kirken i fremtiden fortsette å være et kraftsenter i menneskers liv, slik den har vært det i generasjonene før oss. Må Gud fortsette å velsigne dere i det oppdraget!

Fredrikstad 28.april 2013

Atle Sommerfeldt
Biskop